

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/2

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич - юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазиранлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Axmedov Oybek Saparbaevich</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА СОЛИҚ-БОЖХОНА ТЕРМИНОЛОГИЯСИДА АНТОНИМИЯ ҲОДИСАНИНГ ЎРНИ.....	10-18
<i>Нематова Мафтуна</i> ЛАКУНА И ТИПОЛОГИЯ ЛАКУН	19-24
<i>Hamroyeva Shahlo Mirdjonovna, Matyakubova Noila Shakirjonovna</i> MOSLASHTIRISH JARAYONIDA O'ZBEK VA INGLIZ TILIDAGI SODDA GAPLARNING SINTAKTIK TAHLILI.....	25-32
<i>Jo'rayeva Nilufar Sobirjon qizi</i> "SMILE" VA "TABASSUM" TUSHUNCHALARINING LINGVISTIK IFODASI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	33-38
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> BADIY TARJIMA TAHLILINING NAZARIY ASOSLARI	39-43
<i>Jumanova Shahnoza Ikromjonovna</i> IJTIMOIY – PSIXOLOGIK MOTIVNI ANGLATISHDA PEYZAJNING O'RNI	44-50
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> ILGAR SURISH VOSITALARINING BADIY ASAR SARLAVHASIDA TASNIFLANISHI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	51-57
<i>Axmedova Madinabonu Maxmudjonovna</i> XALQ NASRI JANRLARINING O'ZARO MUNOSABATLARI	58-62
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ KOMPARATIV FRAZELOGIZMLARINING USLUBIY XUSUSIYATLARI	63-68
<i>Кенжабоев Шокир Абдулхалимович</i> ОСОБОЕ МЕСТО В ИЗУЧЕНИИ И РАЗВИТИИ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ УЗБЕКИСТАНА	69-74
<i>Fayziyev Bahodir Baxshullayevich</i> J. K. ROULINGNING "GARRI POTTER VA AFSONAVIY TOSH" ASARIDAGI TO'QIMA NOMLAR VA REALIYALAR HAMDA ULARNING RUS VA O'ZBEK TILLARIGA TARJIMASI	75-79
<i>Mamatqulova Shoxsanam Isroil qizi</i> OLAMNING O'ZBEK LISONIY TASVIRIDA "FIDOIYLIK" KATEGORIYASI	80-84
<i>Тухтаева Фарида Исматуллаевна</i> ИССЛЕДОВАНИЕ СТЕРЕОТИПОВ РОМАНАХ ПЕРЛ БАК	85-90
<i>Radjabova Dildora Raximovna</i> PIRIMQUL QODIROVNING "YULDUZLI TUNLAR" ASARI INGLIZCHA TARJIMASIDA BOBUR PSIXOLOGIYASI	91-96
<i>Mansurova Shohista Ismailovna</i> BADIY TARJIMANING MAQSADI, VAZIFALARI VA TARJIMA METODLARI	97-102
<i>Ermatov Ixtiyor</i> SIRDARYO VILOYATI TOPONIMLARI.....	103-108

<i>Axmedjanova Farida Djavairovna</i> GRAMMAR INSTRUCTION IN COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING	109-114
<i>Saitov Suxrob Djumaydillayevich</i> ARTISTIC INTERPRETATION AND RESOLUTION OF HUMAN TRAGEDIES IN THE STORY	115-119
<i>Тўрабоева Ҳакима Усмонжон қизи</i> ФИРДАВСИЙ ДАҲОСИГА МЕҲР	120-124
<i>Toshpo'latova Xusniya Matayusub qizi, Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> INGLIZ REKLAMA SHIORLARI TARJIMASI JARAYONIDA SHAKL VA MA'NO MUVOFIQLIGI	125-129
<i>Абдуманнонов Хожиақбар Акмалжон угли</i> ОСВЕЩЕНИЕ ФРАЗЕОЛОГИИ В СВЕТЕ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (краткий обзор на примере учебных пособий и словарей узбекского языка).....	130-136
<i>Абдуллаева Раъно Хикматовна</i> РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА «ДРУГ/ДРУЖБА» В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПОСЛОВИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	137-144
<i>Hamidova Sayyora Nurmatovna</i> TILSHUNOSLIKNI MENTALINGVISTIK BOSQICHIDA KOGNITIV TADQIQOTLAR.....	145-151
<i>Rustamova Dilrabohon</i> ATAMALAR LUG'ATINING UMUMIY VA FARQLI TOMONLARI	152-157
<i>Khazratqulova Ozoda Abduganiyevna</i> EXPRESSION OF THE CONCEPT OF FORGIVENESS IN LEXICOGRAPHIC SOURCES AND ARTISTIC LITERATURE	158-162
<i>Farmonov Nurbek Pulatovich</i> WEB OF SCIENCE MA'LUMOTLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH	163-169
<i>Xojjiyeva Oynisa Shabonovna</i> ALISHER NAVOIY ASARLARIDA TURKIY XALQLAR MAQOLLARINING AKS ETISHI	170-176
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat ugli</i> COMPARING COMPUTATIONAL LINGUISTICS APPROACHES ACROSS LANGUAGES	177-182
<i>Mamarasulova Iroda Jumanovna, Xojimetov Sa'dulla Jumanazarovich</i> ANGLIYA UYG'ONISH DAVRI ADABIYOTI	183-190
<i>Ho'jamqulov Anvar Jozilovich</i> OMON MUXTOR ROMANLARIDA POETIK USLUB QIRRALARI.....	191-196
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Аманязова Света Байниязовна</i> ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	197-203
<i>Мирзаабдуллаева Матлуба Рустамовна</i> СУВДАН ФОЙДАЛАНУВЧИ ВА СУВ ИСТЕЪМОЛЧИСИ ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	204-209
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> BILIMLAR IQTISODIYOTI VA INTELLEKTUAL MULK: TIJORATLASHTIRISHNING BA'ZI HUQUQIY JIHATLARI VA MUAMMOLARI	210-216

Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li
ATOM ENERGIYASINI JOYLASHTIRISHNING XALQARO EKOLOGIK TALABLARI217-223

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna
OLIY TA'LIM MUASSALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI224-228

Sadullayeva Shahlo Azimbayevna, Parmankulov Farxodjon Nurali o'g'li
TYUTORLAR ISH JARAYONIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI
TATBIQ ETISH METODIKASI229-233

Pirimova Nargiza Adilovna
SPORT-TAYYORGARLIK MASHG'ULOTLARIDA BALANDLIKKA SAKROVCHI QIZLARNING
O'QUV-MASHG'ULOT JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH234-239

Tangirqulov Elmurod Aliyarovich
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ATROF-MUHITNI ASRASH ORQALI EKOLOGIK
TARBIYA BERISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI VA "YASHIL MAKON" MODULLARI240-244

Xayrov Rasim Zolimxon o'g'li
BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING KASBIY-METODIK TAYYORGARLIGINI
TAKOMILLASHTIRISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI245-258

Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi
ZAMONAVIY TA'LIM MUHITIDA INGLIZ TILI DARSLARIDA STEAM TA'LIM
TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI: STEAM KOMPETENSIYALAR
TUSHUNCHASI259-265

Valieva Xolida
AJDODLAR MEROSI - INSONIYAT BOYLIGI266-271

Djumayeva Dildora Isroilovna
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTRISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI272-277

Davlatova Nilufar Vosiljonovna
TA'LIM-ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI KUCHAYTIRISHDA ZAMONAVIY TA'LIMNING
O'RNI VA MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI278-285

Mamaraimova Zebo Shafokatovna
YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK
TAMOYILLARI286-290

Turayev Yolqin Sherzod o'g'li
KATTA MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARDA DALILY ASOSLASH KO'NIKMASINI
SHAKLLANTIRISH YO'LLARI291-295

Abdurasulova Shoira Kushakovna
BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLILIGINI
INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH296-305

Sottarov Abduvali Umirqulovich
UMUMIY FIZIKA KURSINI O'QITISHDA NANOTEXNOLOGIYA FAN VA TEXNIKA SOHASI
SIFATIDA306-310

<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i> VOLONTYORLIK FAOLIYATINIG IJTIMOIIY-PEDAGOGIK MUAMMOLARI	311-315
<i>Xushvaqtov Umar Norqobilovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QUVCHILARDA IMPERATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETENSIYANING RO'LI	316-320
<i>Alimqulova Ra'noxon Gulmirzayevna</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	321-326
<i>No'monxonova Muattarxon Nosirxon qizi</i> BO'LAJAK TILSHUNOSLARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARKOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	327-331
<i>Xalikov Faroxidin</i> TA'LIM TIZIMIDA TESTOLOGİYADAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI	332-339
<i>Abduvaxidov Xusan Abdukulovich</i> OLIY TA'LIM TALABALARIDA INNOVATSION YONDASHUV ORQALI KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	340-345
<i>Якубова Нафиса Одилжановна</i> ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУССАСАЛАРИДА ЧИЗМАЧИЛИК ДАРСЛАРИДА ТАЛАБАЛАРНИ ИЖОДИЙ-КРЕАТИВ ФИКРЛАШГА ЎРГАТИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	346-354
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> TALABALARNI KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINING GRAFIK IMKONIYATIDAN FOYDALANISH BO'YICHA BILIMINI OSHIRISH	355-360
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TO'GARAK MASHG'ULOTLARI ORQALI TASVIRIY SAN'AT FANIGA ASOSLANGAN XOLDA O'QUVCHILAR IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	361-371
<i>Kasimov Oйбек Омилевич</i> СПОРТДА АХЛОҚИЙ ҚОЙДАЛАР ВА "FAIR PLAY" НОРМАЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ ...	372-378
<i>Abduraxmonov Akbar Abduxamidovich</i> MILLIYLIK VA UMUMINSONIYLIK TAMOIYILLARI UYG'UNLASHUVINING NAZARIY-METODOLOGIK JIHATLARI	379-386
<i>Фазлиддинов Шухрат Фахриддинович</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ РОДА ГЛАГОЛА В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ.....	387-394
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i> TALABALARNING JISMONIY FAOLLIGINI OSHIRISH VA RIVOJLANTIRISH JARAYONINING SAMARADORLIK DARAJASI	395-400
<i>Eshbekova Gulabahor Zafarboyevna</i> МАКТАВГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	401-406

<i>Khidirova Malakhat Qazakhovna</i> ORGANIZATION AND EVALUATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON EUTAGOGICAL APPROACHES	407-413
<i>Fayzullayeva Madina Abdumo'min qizi, Xolbo'tayeva Moxinur Temurboy qizi</i> MENEJMENT SOHASINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	414-420
<i>Achilov Nuriddin Abdugafforovich</i> AL-HAKIM AT-TERMIZIY TA'LIMOTINING ILMIY TADQIQI	421-426
<i>Norinov Muxammadyunus Usibjonovich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA BO'LAJAK MUHANDISLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	427-432
<i>Begimqulov Zarif Axmadovich</i> JISMONIY TARBIYA YO'RIQCHISINING IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MALAKA OSHIRISH JARAYONINING AHAMIYATI	433-438
<i>Izbosarova Zuxro Anatoliy qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KO'NIKALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	439-443
<i>Jumayev Sirojiddin Zafarovich</i> MOLEKULAR BIOLOGIYADAN OQSILLARNING AMINOKISLOTA TARKIBI VA AMINOKISLOTALARNING TASNIFI MAVZUSINI O'QITISHDA MASALA VA MASHQLARDAN FOYDALANISH	444-449
<i>Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	450-457
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH	458-463

Eshbekova Gulabahor Zafarboyevna

Jizzax davlat pedagogika
universiteti o'qituvchisi

Email: fanatsanat475@gmail.com

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning yozish ko'nikmalarini shakllantirish muammolari va yozish qoidalarini qanday shaklda o'rgatish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: yozish ko'nikmasi, maktabgacha ta'lim, mayda motorika, fazoda mo'ljal olish, bola, tasvir.

Eshbekova Gulabahor Zafarboyevna

Teacher, Jizzakh State Pedagogical University

PROBLEMS OF WRITING SKILLS DEVELOPMENT IN PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. This article describes the problems of forming writing skills of preschool children and how to teach writing rules.

Key words: writing skills, preschool education, fine motor skills, spatial orientation, child, image.

Эшбекова Гулабахор Зафарбоевна

Преподаватель, Джизакский государственный
педагогический университет

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ПИСЬМА У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. В данной статье описаны проблемы формирования навыков письма у детей дошкольного возраста и способы обучения правилам письма.

Ключевые слова: навыки письма, дошкольное образование, мелкая моторика, пространственная ориентация, ребенок, образ.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3I12.2Y2023N61>

Kirish. Maktabgacha yoshdagi bolalarning yozish ko'nikmalarini shakllantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Savodxonlik mashg'ulotlari bollar eng ko'p qiziqish bildiradigan mayda qo'l motorikalarini shakllantirishda ahamiyatli bo'lgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim jarayonlarida bolalarda yozish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarga alohida e'tibor berilmoqda. Hozirgi vaqtda yozma va nutq faoliyatining strukturaviy operatsiyalarini o'rganishga, shuningdek, uning shakllanishiga ta'sir qiluvchi asosiy aqliy funksiyalarni rivojlantirishga katta e'tibor berilmoqda. Ko'pgina mahalliy mualliflar, alohida ehtiyojli maktabgacha yoshidagi bolalarda yozma nutqning buzilishini hisobga olib, tovush va tovush-harf tahlilining yetarli darajada

rivojlanmaganligini ta'kidlaydilar va yozma nutq ko'nikmalari holatining ikkala operatsion qobiliyatning rivojlanish darajasiga bog'liqligini asoslaydilar. Umuman har qanday yozish bilan bog'liq harakatlar, har bir mashg'ulotning boshida bolalarga keyingi elementni bajarishda barmoqlar va qo'llar qanday harakatlanishi kerakligini ko'rsatish kerak. Keyin bu harakat mashq qilinadi, havoda taqlid qilinadi. Bolani maktabga tayyorlashda, uning yozish ko'nikmalarini muvaffaqiyatli egallashi uchun, buning uchun qo'llarining nozik motorli ko'nikmalari yetarli darajada rivojlangan bo'lishi kerak.[1]

Yozishga o'rgatish davomida tarbiyalanuvchining qo'li stolda yotishi kerak, shunda o'ng tirsagi qo'llar stol chetidan bir oz tashqariga chiqib o'ng qo'l chiziq bo'ylab erkin harakat qildi, chap qo'l esa stol ustida yotib, ish varag'ini pastdan ushlab turdi.

Natijalar. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan har bir malaka o'z oldiga ma'lum bir qoidani maqsad qilib qo'yadi. Masalan, yozuv texnikasi — yozuv qurollaridan to'g'ri foydalanish, yozayotganda partada to'g'ri o'tirish, qo'lni to'g'ri tutish, umuman, gigiyenik qoidalarga amal qilishni talab qiladi. Grafik malakalar esa harflarning shaklini to'g'ri ifodalashni, ularning orasidagi masofani bir xil bo'lishini qiyalikni to'g'ri saqlashni talab etadi. Imloga oid malakalarda esa qaysi harf qanday tovush bildirishini va ularning o'z o'rnida turishini talab etadi. Yozuv malakalari 6-9 yoshli bolalar uchun o'qituvchi tomonidan bevosita kuzatib borishni talab etadigan qiyin jarayondir. Xuddi shu davrda o'quvchilar tomonidan bajarilgan mashqlar kelgusi uchun muhim ahamiyatga egadir. O'quvchi o'zining dastlabki yozgan harf va elementlaridan ruxlanadi, o'ziga bo'lgan ishonch ortadi va qiyinroq harflarni yozishga qo'rqmaydi. Shuning uchun ham o'quvchilarda dastlabki yozuv malakalarini hosil qilishda ularning irodasini mustahkamlashga e'tibor berish lozim. Bunda o'qituvchining bolalar bemalol bajara oladigan topshiriqlar tanlashi katta rol o'ynaydi. Bu davrda bolalardagi psixologik xususiyatlarni ham tarbiyalash hamda ularning fiziologik o'sishlarini hisobga olish boshlang'ich sinf o'qituvchisining muhim vazifasidir. Yozishni o'rganishning boshlanishi maktabgacha yoshdagi bolaning hayotidagi psixologik va fiziologik jihatdan qiyin bosqichlardan biridir, chunki ko'plab tana tizimlari yangi stressga tayyor emas. Maktabgacha yoshdagi bolalarda yozish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun quyidagi tarkibiy qismlarni shakllantirish kerak: umumiy va nozik vosita ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, harakatlarni muvofiqlashtirish, fazoviy-vaqt tushunchalari, ritm hissi, vizual-fazoviy tushunchalar, fonematikani shakllantirish lozim. Ushbu komponentlarning rivojlanmaganligi maktabgacha yoshdagi bolalarning o'qish va yozishni o'rganishga salbiy munosabatda bo'lishiga olib kelishi mumkin. Nutqni ham og'zaki, ham yozma o'zlashtirishning muhim sharti qo'llarning umumiy va nozik motorli ko'nikmalarini va nutq motorikasini rivojlantirishdir. Nozik vosita ko'nikmalarini rivojlantirishning yuqori darajasi miya yarim korteksining funksional yetukligini va bolaning o'rganishga psixologik tayyorligini ko'rsatadi. Nozik vosita ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar va mashqlar ohangni saqlash vositasidir. Bunday o'yinlar jarayonida bolalar diqqatini va eshitish-vizual-motor xotirasini yaxshilaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarga yozishni o'rgatishda fazoviy tushunchalarni ham shakllantirish lozim. Fazoviy tasvirlar nafaqat obyektlarning bir-biriga va o'z tanasiga nisbatan shakli, hajmi, joylashishi va harakatini aniqlashni emas, balki yozish jarayonida so'zdagi harflar va tovushlarning ketma-ketligini ham o'z ichiga oladi. Har bir ongli ish makon, vaqt va uni yengish qobiliyati o'rtasidagi munosabatlarni jiddiy tushunishni talab qiladi. Fazoviy-vaqt tushunchalarining yetarlicha shakllanmasligi yozuv jarayonlarining

rivojlanishiga ta'sir qiladi. Yozishni o'zlashtirish uchun bola grafik belgilarning fazoviy ketma-ketligini va tovush komplekslarining vaqtinchalik ketma-ketligini o'zaro o'zgartirishni o'rganishi kerak. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun kitoblarning eng yaxshi variantini rasm bilan retsept deb atash mumkin, chunki ular qiyin ishda bolani qiziqtiradilar. Axir siz bolalarning konsentratsiyalashuvi qanchalik qiyinligini bilasiz. Shu sababli, yozma harflarni qanday qilib chiroyli yozishni va ranglarini suratga olishni o'rganishga yordam beradi. Eng muhimi, sabr-toqat va diqqat bilan yozuvlarni yozish uchun vaqt ajratish, nuqtali chiziqlarni aylantirish va o'zimizni chizishdir. Yaxshi, chiroyli qo'l yozuvi bola haqida juda ko'p gapiradi.

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha yoshdagi bolalarda yozish ko'nikmalarini shakllantirish masalalarida xususan AQSHda Charlz Mak Artur yozish bo'yicha ko'rsatmalar, o'zini o'zi boshqarish strategiyalari va yordamchi texnologiyalarni tadqiq qilgan. Geyl Belskiy esa yozish bo'yicha maslahatlar dasturini, hamda Becca Rose Hallea to'g'ri yozish qoidalari bo'yicha axborotnomlar yaratgan. T. Adorno, R. Boyyard, Karel Vitek, M. Kruxlet, G. Kostyuk, D. Mak-Kveyl, T. Parsons, J. Slauzen, E. Chinou, X. Shtols va boshqalarning asarlarida bolalarni maktabga tayyorlashda hamkorlikning ijtimoiy-madaniy asoslari tadqiq etilgan.

M.M. Koltsova, bolalar nutqining rivojlanish darajasi barmoqlarning nozik harakatlarining shakllanish darajasiga bevosita bog'liq ekanligi aniqlandi. [2]

U "nutq sohalarining morfologik va funksional shakllanishi qo'llarning kinestetik impulslari ta'siri ostida sodir bo'ladi" degan xulosaga keldi. Yozish ko'nikmalarini shakllantirishga tayyorgarlik darajasini ko'rsatadigan yana bir komponent — bu bolaning turli xil faoliyatida uchraydigan ritm hissi. Ta'rifga ko'ra I.N. Sadovnikovaning fikriga ko'ra, ritm hissi — bu vaqt seriyasining ritmik tarzda tashkil etilgan elementlarini takrorlashda o'zini namoyon qiladigan qobiliyat. Grafik ko'nikmalarni o'zlashtirish muammosini ko'rib chiqsak, aniq kalligrafik qo'l yozuvining tarkibiy qismlaridan biri yozuv jarayonida barmoqlarning ritmik harakatlaridir, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Ritm tuyg'usi ham o'qish jarayonida ishtirok etadi, qachon urg'uli va urg'usiz bo'g'inlar, unlilar va undoshlar ketma-ket almashtiriladi. V.P. Galkin shunday deb yozgan edi: "Ish ritm bilan qo'shilsa, naqadar oson bo'ladi. Hamma bir xil yozish tempiga o'rganib, ritm tuyg'usini rivojlantirib, bir tekis ishlaydi. Bu bilan tarbiyachi orqada qolganlarni rag'batlantiradi, haddan tashqari g'ayratlilarni esa qaytaradi". huni ta'kidlash kerakki, yozish murakkab aqliy harakat bo'lib, u quyidagi ketma-ketlikda operatsiyalarga ajratiladi:

harflarning alohida elementlarini yozish;

kerakli harfni yodlash;

uning to'g'ri tasviri ;

so'zni tovushlarga ajratish ;

ularni harflar bilan yozish, keyin so'zlar, iboralar, jumalarda

L. S. Vygotskiy, A. R. Luria, A. N. Leontiev, D. B. Elkonin, X. Jekson G. Head lar ushbu masalada ilmiy tadqiqot ishlarini olib borganlar. Bolaning motor rivojlanishi ularning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Darhaqiqat, yozish mahoratini rivojlantirishning dastlabki bosqichlarida har bir harfni yozish uchun zarur bo'lgan harakat maxsus ongli harakatning mavzusidir. Diagnostika usullarini tanlashda biz yozish — bu fonetik, leksik, grammatik va vosita komponentlari ko'rinishidagi bir qator shakllanishlarni o'z ichiga olgan murakkab iyerarxik tarzda tashkil etilgan aqliy tizim ekanligidan kelib chiqdik. Yozish mahoratining psixomotor komponentiga alohida e'tibor qaratildi: mushaklarning ohangini, qo'llarni

muvofiglashtirishni, intersensornlarni muvofiglashtirishni, ritm hissini, muvofiglashtirishni rivojlantirish.Yozish jarayonining harakat ritmi uning natijasiga muhrlangan. Harflarning barcha elementlari bir xil masofada, bir xil balandlikda va bir xil moyil bo'lsa, bunday yozuv ritmik naqsh taassurotini beradi.Ilk yozuv harflarning vizual tasviriga tayanadi.[3] Yozishga o'rgatishda yozuv qurolining ahamiyati katta.Tarbiyachi bolalarda yozish ko'nikmasini shakllantirishning birinchi bosqichida ularga qalamni qanday tutish lozimligini o'rgatish muhim sanaladi. Ayni vaqtda yozuv quroli sifatida sharikli ruchkadan foydalanish tavsiya etiladi.Agarda qalam yozish uchun qulay,ingichka, engil, barmoqlar orasida tutishga ahamiyat berish lozim.Aksincha barmoqni qalam uchidan uzoq ushlab yoki juda yaqin tutish yozuvni nafaqat egallash balki chiroyli yozuv garovi ham hisoblanadi. Albatta yozishga o'rganishda xohish istak hamda qiziqish birinchi navbatda turadi. Bolaning yozish jarayonidagi psixologik holati muhim sanalib,avvalo stolda esa o'tirish qoidalarini egallashlari kerak bo'ladi.Tarbiyachi bolalarga ruchkani uchta barmoq orasida tutishni va ko'rsatkich va o'rta barmoq bilan ushlab o'rgatishi lozim. Barmoqlarning barchasi ozgina bukilgan holda ruchkani tutib, ko'rsatkich barmoq ruchkaning ustida, o'rtachasi uni o'ng tomondan, katta barmoq esa chap tomondan ushlab turishi ko'rsatib berishi kerak bo'ladi. E'tiborlisi shundaki bir xil bolalar qolgan barmoqlarni vazifasini bajarmasdan turishiga yo'l qo'ymasligi zarur. Qolgan ikkita barmoq — nomsiz va jimjiloq kaftga suyanchiq bo'lib qog'ozga yengilgina tegib turib unda sirg'anishi kerakligini nazorat qilishi kerak. Bolalar tezda charchab qolmaslik uchun ruchkani qattiq siqmaslik kerak.Maktabgacha yoshdagi bolalarga yozishni o'rgatish murakkab jarayon sanalib, yozish jarayoni quyidagilardan tashkil topgan: qalamni ushlab turgan barmoqlarning bukilishi va ochilishi yordamida yoziladi, qator old yelkaning va kaftning yordamida, kaft jimjiloqqa va nomsiz barmoqlarga tayanib chapdan va o'ngga qarab harakatlanadi.Bunda tarbiyachi yoki ota-ona multimedia mahsulotlardan keng foydalangan holda harflarning bosma va yozma shakllari bilan tanishtirishlari maqsadga muvofiq hisoblanadi.Bunda vizual tasvirlarning roli orqali bolalar nafaqat eshitish-nutq-motor tasvirining shakllangan harfga xos bo'lgan qo'l-motor tasviri bilan bog'lanishini aniqlashi mumkin.Rivojlangan yozuvni tavsiflovchi silliqlik yozish jarayoni murakkab avtomatlashtirilgan xususiyatga ega bo'lganligini va butun tovush majmualarini yozish asta-sekin avtomatlashtirilgan operatsiyaga aylanganligini, shu jumladan psixomotor jarayonlarni ham, boshqa psixik jarayonlarni ham ko'rsatadi.

Xulosa. Olingan ma'lumotlarning tahlili bizga yozishni o'rganishning dastlabki bosqichida bo'lgan yetti yoshli bolalarda yozish qoidalarida o'zini namoyon qilgan bir qator tipologik xatolarni aniqlashga imkon berdi:

yozihsning fonetik tamoyilini amalga oshirishni buzgan holda, xususan:

vizual-motor ya'ni harakat xatolarida:

optik jihatdan o'xshash harflarning siljishi,

harflarning grafik tasvirini yetkazishdagi noto'g'ri,

harflarning noto'g'ri konturlari;

- o'zini namoyon qilgan vizual-fazoviy mo'ljal olishda xatolarda:

harflarni yozishda ayyorlik ya'ni xato bo'lsa xam oson yo'lini tanlash

ishchi chiziqni loyihalashda yoki mo'ljalga olishda noaniqlik,

harflarning balandligi va moyilligidagi tebranishlar,

harflarni yozishda birlikning yo'qligi,

bitta harf elementlarining nomutanosibligi va soʻzlar orasidagi notekis masofa.[4]

Yuqorida sanab oʻtgan muammolarni bartaraf qilish va bolalar bilan yakka holda individual tarzda ishlash lozim hisoblanadi. Barcha bosqichlarda yozma harakatni muvaffaqiyatli oʻzlashtirishning zaruriy shartlaridan biri bolaning psixomotor rivojlanishi ekanligini inkor etib boʻlmaydi. Ikkinchisi tovush-harf simvolizatsiyasi operatsiyalarini amalga oshirish, soʻzning tovush tuzilishini grafik modellashtirish va grafomotor dasturni amalga oshirish uchun sharoit yaratadi. Yozish qobiliyatining avtomatizmiga asta-sekin, maxsus va hamroh boʻlgan psixomotor mashqlar toʻplami tufayli erishiladi. Bundan tashqari, bilak, qoʻl va barmoqlarning harakat yoʻnalishi yozishda boʻlgani kabi boʻlishi kerak: yuqoridan pastga, egilgan, chapdan oʻngga, barmoqlarning egilishi va kengayishi yozishda boʻlgani kabi bir xil boʻlishi kerak. [5]

6-7 yoshli bolalarda yozish koʻnikmalarini rivojlantirishning oʻziga xos xususiyatlarini oʻrganish maqsadida taʼlimiy faoliyatning boshida bolalar bilan yozishga boʻlgan qiziqishlarini savol javoblar va amaliy xatti-harakatlaridan yaʼni yozishga qanchalik qiziqishi borligini bilib olish mumkin. Yozishni oʻrganish uchun bolalar oʻz tanalarini nazorat qilishlari va qoʻl motorli koʻnikmalarini rivojlantirishlari kerak. Nozik vosita boshqaruvi yaxshi rivojlangan yalpi motor nazoratiga bogʻliq.[6]

Yana bir variant — magnit harflar bilan doskani toʻldirish. Rivojlanayotgan bolalarga harfni olib tashlashni taklif qiling va u chiqaradigan tovushni nomlashga harakat qilish lozim. Bolalar koʻproq malakaga ega boʻlgach, ularni biroz rivojlangan qilish uchun ushbu faoliyatni kengaytirish zarur.[7]

Olimlarning taʼkidlashicha, yozishga tayyor boʻlmaslik, harakatni muvofiqlashtirish, vizual idrok etish, irodaviy intilishlarning zaifligi maktabda bolaning salbiy — tarang, tashvishli holatini rivojlanishiga olib keladi. Bolalarni yozish yoki chizishda toʻgʻri oʻtirishga, qalamni toʻgʻri ushlab turishga oʻrgatish u maktabga borishdan oldin boshlanishi kerak.[8] Chunki uni qayta oʻrgatish juda qiyin boʻladi, ayniqsa uning uchun juda ogʻir davrda, u uchun juda koʻp yangi va mashaqqatli faoliyat bilan shugʻullanishi kerak boʻladi – yozish, bu juda qiyin boʻladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Adorno T. Horkheimer M. Aspects of Sociology. Beacon. 1973. – 210 c.; Бойярд Р.
2. Bernshteyn, N.A. Biomexanika va harakatlar fiziologiyasi [Matn] / N.A. Bernshteyn // Ed. V.P. Zinchenko. – M.: Amaliy psixologiya instituti nashriyoti; Voronej: NPO MODEK, 1997. — 608 p.
3. Sh.Yoʻdosheva, G.Mamatova, H.Boqiyeva, A.Sobirova X.Gʻulomovanning husnixat oʻqitish metodikasi 2007 yil 67 b
4. Bondarenko A.K. Bolalar bogʻchasida didaktik oʻyinlar: bolalar bogʻchasi oʻqituvchisi uchun qoʻllanma. — M: Maʼrifat, 1985. — 176s.
5. Luriya, A.R. Yozish va nutq: Neyrolingvistik tadqiqotlar: Proc. talabalar uchun yordam psixolog. fak. yuqoriroq darslik Korxonalar [Matn] / A.R. Luriya. – M.: “Akademiya” nashriyot markazi, 2002. – 352 b.

6. Savelyeva V.S. Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirishning psixologik-pedagogik shartlari [Elektron resurs] / V.S. Savelyeva 2002yil.-234b
7. Fellowes, J. va Oakley, G. (2014). Til, savodxonlik va erta bolalik ta'limi, 2-nashr. Melburn, Avstraliya: Oksford universiteti nashriyoti.
8. Uyda savodxonlik faoliyati va belgilari bolalarning rivojlanayotgan savodxonligi, 1993 va 1999. (NCES 2000-026). V.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).